

Jaša Lorenčič

Televizija ni naprava. Je način. In fenomen. Top 10 slovenskih TV-fenomenov minulega desetletja (2012–2022)

Včasih lahko Američanom tudi kaj zavidamo. Pustimo, da so v minulem desetletju izumili »*peak TV*«, ko so TV-serije dokončno postale »romani 21. stoletja«. Pustimo. Američanom lahko zavidamo že navajanje letnikov avtomobilov. Ker oni ne rečejo »10 let star avto te-in-te znamke«. Ne. Saj vemo, kako gre pri njih. Že iz filmov in serij. »Avto te-in-te znamke, letnik 2012.« Mogoče čas pač dojemajo bolj ... epizodno? Kot TV-serijo? Mor-da. Kar niti ni tako slabo. Ker pri nas ... je »deset let nazaj« naj-brž nekje leta 2016. Uvod za »fenomenski« *Pritisk daljinca* je takšen zato, ker prideš v leta – sploh zdaj, ko post-relativno čas teče toliko hitreje – ko je »deset let nazaj« res (sur)relativno. Čeprav sam sodim med tiste, ki si letnice nekako še razdelajo za nazaj in si jih »nepiflarsko« zapomnijo, je to v razponu desetletja vseeno zagonetno početje. Ko se lotiš domačih TV-fenomenov minulega desetletja, pa ... še toliko bolj. Si skoraj že pri (vsaj) magistrski nalogi. Remek delu. Zato sta bila izziv in pritisk na *Pritisku daljinca* toliko večja, ko se je izb(i)ralo top 10 fenomenov minulega slovenskega TV-desetletja.

(Skoraj) nič več. Že tako ali tako je nacionalka izgubljala primat, toda (nacionalno) košarko in odbojko je izpustila (Kanal A) ravno tedaj, ko bi morala še ravno malo potrpeti. Kanal A je pokazal, da lahko celo iz slovenske nogometne lige naredi spektakel, da ne omenjamo, kako širokogrudno so se lotili košarke in odbojke ter skoraj v zameno dobili medalje in rekordno gledanost. Hkrati je bilo to (zadnje) desetletje komentatorjev, ki jih še pozna večina gledalcev: Peter Vilfan je hlupal v zadnjih minutah prenosa ob zlatu košarkarjev (2017); solzavega Iva Milovanoviča je objemal celo premier Miro Cerar, ko so roko-metaši prišli do brona (2017); Ervin Čurlič je kričal ob odbojki (2019); vsem pa je skupno, da so (bili nekdanj) glasovi nacionalke. Da se poslavlja era komentatorjev, katerih imena še pozna najširše gledalstvo, in to v času, ko s količino medalj/uspehov vzajemno raste število programov, pa je nakazal nepričakovan in prezgodnji odhod preudarnega Mihe Žibrata. Tako ostaja le še Andrej Stare, ki je postal (samo)institucija do točke, da je prerasel vse običaje in pravila.

10. ZADNJA ERA ŠPORTNIH KOMENTATORJEV (2017–)

V minulem desetletju smo se ob vseh (nad)uspehih celo pre-rekali, kdo naj bo športnik leta! Kar je ... razkošje! Dobili smo globalne ikone: Luka Dončić, Tadej Pogačar, Jan Oblak, Primož Roglič, Peter Prevc. Zavrtela pa nas je tudi vrtoglavica druge, dokončne vrste: fluktuacija športnih prenosov. Kje je ta tekma, kje bo to prvenstvo, kje tista liga? Oh. Saj so se pravice premikale že v desetletju prej (zlasti nogomet), ampak takrat dostop ni bil ekskluzivno vezan na operaterja. Vsi smo, povedano drugače, lahko gledali vse. In tako obenem še poznali »nacionalnega/resornega« komentatorja.

9. V ISKANJU »TRETJE« TELEVIZIJE (2012–)

Med vsemi »fenomeni« je ta zagotovo najmanj uspehi, vendar nič manj ne (p)ostaja fenomen. Ne le da se še vedno »išče« tretja televizijska hiša, ki bi mo(g)očno zamajala primat Pro Plusa (Pop TV, Kanal A) in Televizije Slovenija – po TV3 se je točno pred desetimi leti Planet TV za nemajhen vložek in s šablonskim pomlajevanjem večinoma drugje že preživetih imen skušal prebiti vsaj do statusa relevantnega konkurenta. Poskus je bil drag, na trenutke celo bizarno in megalomansko epski, na koncu pa večinoma neuspešen.

Planet TV je stavil na marsikaj. Na nogometno ligo prvakov, informativni program, kvize, resničnostne šove ... Kot da dno nima dna. Ampak ga ima. Uh. Stavil je na osebnosti, ki so večinoma delovale kot »projektno« gostovanje, zadnji častni krog, dober posel za sicer dobre stare, ampak nikoli-jih-več-ne-bo čase. Planet TV je, če sploh lahko pustimo ob strani zloglasno lastniško strukturo in politične kolobocije, iskreno poskušal loviti in celo ihtavo prehiteti trende. Lastne ali predelane šove je ponudil sicer dokaj prepoznavnim obrazom (Tadej Toš, Denis Avdič, Klemen Slakonja, Borut Veselko), prav tako kvize/žirije (Slavko Bobovnik, Jonas Žnidaršič, Lili Žagar, Špela Grošelj), toda še najbolj je, če že, našel publiko in solidne odzive z domačo hit serijo (*Ena žlahtna štorija* [2015–]), *late-night* šovom (*Ta teden z Juretom Godlerjem* [2015–]) in resničnostnimi šovi (*Poroka na prvi pogled* [2022–], *Exatlon Slovenija* [2021–]). Planet TV je nastal skoraj natanko pred desetletjem in v tem času poskusil vse, da bi postal relevantna stalnica. Četudi premore jutranji in informativni program, mu navzlic vložku, niti političnemu, še vedno ne uspe postati relevanten konkurent. In zato je to ne uspe nikomur drugemu, kaj šele nižnim političnim postajam. Kar pa je bila že dediščina desetletja predtem. Glede na trende in napovedi je tako še manj verjetno, da bi »tretji« televiziji uspelo do leta 2032.

8. VOYO: OD V DVOJE (2015–) DO JA, CHEF! (2021–)

Voyo, spletna platforma pretočnih vsebin Pro Plus, je sicer svojo desetletnico praznovala lani, ampak glavno darilo je dobila februarja letos – ko je Branko Čakarmiš, po dolgoletni funkciji programskega direktorja zdaj generalni direktor Pro Plus, sicer pa član žirije v *Slovenija ima talent* (2010–), v *Delu* na začetku leta napovedal do »deset izvirnih domačih serij na leto«.

Napoved, ki je ena najbolj visokoletečih, ko gre za slovenske TV-serije. Nihče še ni napovedal česa takega. Niti Filmski sklad ne RTV Slovenija. Nihče. Čakarmiš se na podlagi uspehov gledanosti, ki jo je z domačimi serijami požela Televizija Slovenija, najbrž zaveda dvojega: prvič, domače serije na Pop TV niso in ne bodo »zicer«, in drugič, Voyo ima v srednji generaciji velik potencial. Ampak težava nastane, ko uporabniki pridejo do konca tistega, po čemer najraje posegajo. Ja, hitro zmanjka. Več kot dva milijona ogledov ima do tega poletja pet nepolnih sezon *Ja, Chef!*, tista serija, kjer blesti Jurij Zrnec in v kateri plejada izkušenih igralcev ne le pokaže, ampak dokaže obrtno znanje. Edina težava? Gre za licenčno serijo, kar velja tudi za drugo najbolj gledano *Gospod Profesor* (2022–) in tretjo najbolj gledano, tekmovanje *MasterChef Slovenija* (2015–).

Medtem izvirne *Vse punce mojga brata* (2021–) ali *Za hribom* (2021–) v izvedbi precej capljajo po kakovosti zavoljo enoplastnega scenarija, domiselna *V dvoje*, navdihujoče mimobežno milenijska *LP Lena* (2018–2020) ter celo parodično (ne)kriminalna *Truplo* (2018–) pa žal izpadejo, vsaj do zdaj, kakovostno butično. Voyo še nima konkurence kot ponudnik pretočnih vsebin, kar je prednost in šibkost hkrati. *Ja, Chef!* je denimo tista serija, za katero so številni slišali že tolikokrat, da bi jo radi gledali. Vprašanje, ali jo bodo. In, kasneje, če so licence in adaptacije res prava pot. Uspeh sosedov (*Uspjeh* [2019–], *Novine* [2016–2020]) kaže drugače.

7. MISIJA EVROVIZIJA (2012)

Točno pred desetletjem se je zgodila *Misija Evrovizija*. Kot da bi bila padla z Lune. Leto pred tem je resda Klemen Slakonja ob že tako zagnani (svoji prvi) *Emi* v kolažu *16 let skomin* povzel vse dobro, lepo in grdo ter kri, znoj in solze, ki poosebljajo ta največji »razvedrilni« moment v državi. *Ema* je pač v razvedrilu v dobrem in slabem še vedno primerljiva s prenosi iz Planice (ali olimpijske igre ali borba za medalje v ekipnih športih) ali predvolilnimi soočenji. V okviru zvrsti absolutni primat. Slakonja je bil tako zagnan in (multi)talentiran, da je, ko je za nameček zmagala Maja Keuc in se nato uvrstila v prvi finale po treh letih za Slovenijo, namignil, če že ne »zaskominil«: kaj pa če bi Slovenija zmagala na Evroviziji?

Blasfemično retorično vprašanje, ki pa je rodilo zanos desetletja, ko je *Ema* skušala za vsako (včasih tudi pregrešno drago) ceno upravičiti svoj obstoj, renome, pomen. *Misija Evrovizija* je bila šok. Za hip je komercialkam vzela njihov x-faktor in s talenti na bolj domač način pokazala, da še kako obvlada obrt. Ampak nacionalka se je, ne prvič, ustrašila lastnega uspeha. Dolgoročno so tako od *Misije Evrovizije* več imeli izvajalci (Eva Boto, Manuela Brečko, Nika Zorjan) kot nacionalka sama. V minulem desetletju je *Ema* doživljala (ne)standardne turbulence, toda še vedno vredne oznake »fenomen«: od razsipnega tedna na Gospodarskem razstavišču (2017), prek reakcije Lee Sirk (2019), pa do dveh primerov, ko je nacionalka interno izbrala izvajalca (Hannah Mancini [2013], Ana Soklič [2021] – zaradi odpadle prireditve). *Ema* kljub vsemu, čeprav je daleč od svobodne, kreativne in radovedne iskrivosti *Misije Evrovizije*, ostaja vrh domače zabavne TV-produkcije ter se bolj ali manj uspešno pomlajuje, kar kažejo tako zmagovalci (LPS, Zala & Gašper) kot voditelji (Ajda Smrekar). Ampak razlika je, da zdaj vemo, da »nikdar« ne »bomo« zmagali. *Ema* pa je z Ema Freš predizbori znova uspešno ugotovila, da obstaja Tik-Tok generacija.

6. TARČA Z IVANOM GALETOM (2020)

Ko nas je nalezl koronavirus, smo v Sloveniji takoj po **Jezeru** (2019) in malo po vseh športnih uspehih sicer že in hkrati še vedeli, da imamo tu in tam podobne *dnevnosobne* izkušnje, toda ko se je zgodila epidemija, smo bili v te skupne dnevne sobe zaprti z ukrepi. Skupaj. In tako je postala televizija spet ključni medij, saj je (z)mogla tja, kamor drugi niso. In prav v tem trenutku, ko se je v Sloveniji povrh zamenjala vlada, ko je Marjan Šarec računal na predčasne volitve, dobil pa za naslednika Janžeta Janšo, se je zgodila **Tarča**, ki je bila v marsičem prelomna.

Najbolj resda že zato, ker je bila prelomno posneta kar pred stavbo na Kolodvorski, da jo je spremljal tudi Kalinov »Deček s piščalko«, predvsem pa zato, ker je skušala vpeljati t. i. *gotcha!* moment. Toda »imam te s prstom v marmeladi« trenutek, ki ga je **Tarča** vpeljala, je bil za naš dokaj konvencionalni prostor skoraj preveč. Ne toliko kot prevod dolgoletne tuje prakse. Ne, to ne. Ampak bil je trenutek, ko je nacionalka želela preveriti, kako se bomo gledalci odzvali: s čustvi ali pametjo. E, zato je bila ta **Tarča** fenomen.

Za ene je bil Ivan Gale, ki je poosebil pojem *žvižgač* še tistim, ki so prej ob tem pojmu le tiho kimali, heroj. Za druge pa(č) ne. Prvič smo dobili oddajo – in to v živo! –, kjer bi naj videli bistvo demokracije in politike v živo. Dobili pa smo ... karakterje. Režiser je želel več, kot so potem igralci zmogli. Kar bi naj bila stranska vloga, je postala glavna. Ivan Gale je zasenčil Zdravka Počivalška in vlado. V vsakem primeru pa je bila **Tarča** aprila 2020 tista oddaja, s katero je nacionalka poskušala z bolj direktnim, narativnim pristopom. Čeprav je Pop TV s svojim sobotnim **Inšpektorjem** in nedeljskim **Fokusom** ob vikendih stopnjeval tempo kakovosti, kar ostaja (pre)pogosto spregledano, je tista **Tarča** nekaj, kar je zaznamovalo desetletje. Mnogo bolj kot vnaprej zgodovinsko sodelovanje Televizije Slovenija in Pop TV v oddaji **Skupaj naprej** (2021).

5. DIRKA PO FRANCII (VSAJ OD 2016)

Ne, ne gre »spet za šport«. Za prenos **Dirke po Franciji** si je tako ali tako praktično nemogoče pripeti zasluge in vse skupaj označiti za fenomen. To je, kakor da bi sem dodali vsakoletni prenos dunajskih filharmonikov na novega leta dan na nacionalki. Toda razlika je diametralna: četudi oba prenosa sledita vnaprej pripravljenemu programu in zaznamkom (da, tudi *Tour*), je količina glomazno raznolika. **Dirka po Franciji** je bila na TV Slovenija že zgodba, še preden je Primož Roglič

dobil prvo etapo, Tadej Pogačar pa dve rumeni majici. Ravno ko je začela izgubljati košarko, odbojko in kredibilnost, je TV Slovenija sama sebi pokazala pot, ko so se našli Tomaž Kovšca, Martin Hvastija, David Črmej in Miha Mišič ter ostali.

Toda ključno vprašanje je: kako?! **Dirka po Franciji** deluje namreč bolj na entuziazem kot sistemsko, zlasti ker se je znala nacionalka podobno lotiti olimpijskih iger, in to v času, ko smo bili tako ali tako prikovani na zaslone. Kakor da je bila **Dirka po Franciji** pot. Ko se osvaja in dobiva gledalce na entuziazem in kakovost, ne pa na goli prispevek. **Dirka po Franciji** je dokaz, kako je mogoče z lastno vsebino, zanosom in zlasti znanjem nagovoriti najširši krog ter zadovoljiti tako poznavalce kot *kavč selektorje*. In pogosto upravičiti RTV prispevek.

4. DEKLETA NE JOČEJO (2015) IN STEKLE LISICE (2017)

Celovečerni igrani TV-filmi so že sami po sebi svojevrstni oksimoron, četudi v času spletnih platform ta oksimoron prihaja iz nasprotnega konca. Če je bil prej kralj film, je zdaj televizija. Pika. Žal, tako je. Pa ne, da bi skrenili v debato, ali filmi, dostopni le na spletnih pretočnih vsebinah, sodijo na festivale in v izbor nagrad ali ne. Ni to ta debata. TV-film je žanr, ki ga od nekdaj zadušljivo določa in definira forma, še bolj pa namen(skost). Ampak so primeri, ko prav *TV-jskost* omogoči več, četudi je filma bojda manj. Uradno celovečerni igrani TV-filmi **Panika** (2013, Barbara Zemljič), **Avtošola** (2014, Janez Burger) in zlasti **Dekleta ne jočejo** (2015, Matevž Luzar) ter **Stekle lisice** (2017, Boris Jurjaševič) so pokazali, da bi veljalo žanr smiselno razvijati in nadgrajevati, saj sta **Dekleta ne jočejo** in **Stekle lisice** prinesla domala žanrski ekskurz in nekaj, česar ne vidimo niti na velikem platnu, kaj šele na domačih ekranih. Kriminalka s primesmi drame in pohorski western sta postala skoraj kulturna. Ne toliko zavoljo svoje kakovosti – ne nazadnje gre za primarni izdelek s točno določenim namenom –, temveč zaradi *zamomljanosti* med (naj)širšo publiko. Ta filma sta bila predhodnika **Jezera**, toda z mnogo, mnogo manj pompa. In postala prav zaradi (ne)vidnosti skoraj kulturna.

3. MARCEL GRE IZ STUDIA CITY (2022)

V minulem desetletju, če štejemo od desete vlade dalje, ki jo je februarja 2012 od Boruta Pahorja prevzel Janez Janša, smo imeli kar šest vlad. Ja, šest – (v)štetja je tudi sedanja. Kar je za informativne programe po svoje tako bogastvo kot prekletstvo. Materiala vsekakor ni manjkalo, ampak obenem se ga

je nabralo absolutno preveč. Televizija je temu sledila, kakor je vedela in znala. Ni pa bila niti približno več sama tista, ki bi nižala standarde. Oh, ne. Gledali in poslušali smo, kako se bo »strlo jajca«, plačevalo »glupe davke«, odstopalo se je zaradi sendvičev ali pijanščine ali maket, nepreklicno se je tudi (ne)odstopalo, ocenjevalo se je obleko, torbico in angleščino premierke, zrlimo smo v napis »Slovenec sem. Ne jamram, iščem rešitve«. Vmes smo praznovali tridesetletnico, v tipično »našem« stilu kakopak razdvojeno, in občutek je bil, da sta bila režija in televizija za te čase vizionarska, dasiravno katodna, ko so bile »danes na vrsti sanje, jutri je nov dan«.

Zgodila so se številna predvolilna soočenja, v katerih je tudi prišlo do določenih sprememb: če je Janez Janša običajno povedal dovolj za svoje volivce, je Robert Golob uprizoril »telegeničen« pristop in celo na daljavo uspel zadeti utrip volivcev, ko je govoril »ljudje plešejo«. Ni bil edini, Luka Mesec je leta 2014, kakor velja med analitiki, v zadnjem soočenju z izdelanim nastopom spravil Levico najprej v parlament in nazadnje v vlado. Ampak vse to je povezano tudi z osebnostmi, ki poosebljajo TV. Marcel Štefančič, jr. Prvo ime je dokončno postal, ko je **Studio City** programski svet spremenil v nekaj, česar še sami ne bi več gledali. Seveda namensko. Toda dovolilni derivat »**Studio City**« je potrdil moč medija, četudi je ta prešel na splet in v živo v teater.

Televizija tako nikdar ni bila bolj zaželeno – ne glede na vašo afiniteto do RTV prispevka. In to je bilo desetletje, ko so eruditi (Ksenija Horvat) marljivo negovali dediščino (Lado Ambrožič), medtem ko se glasnj(e)š niso prebili tja, kamor so najbrž želeli: Uroš Slak deluje (samo)umaknjeno v **Ena na ena**, ki ni preudarno ekskluzivna oddaja, kakršno bi pričakovali; Igor Bergant ima širino, vendar še zmeraj kljub gestikulacijam – ali pa ravno zaradi njih –, ki so nadomestek vsebinskih prebojev, ne ustvari preboja do eminence **Odmevov**; Erika Žnidaršič pa v brezkompromisnem stilu prepogosto stoji in pade glede na (ne)potrpežljivost gostov.

Pr' Hostar je bil namreč TV za tiste, ki so imeli TV v naročju in so temu rekli »serija«. In hkrati televizija. Kar je bistvo minulega desetletja. Tudi pri nas. Televizija dokončno ni več naprava. Ampak način. In čas. In fenomen.

2. JEZERO (2019)

Jezero, serija, ki nas je spomnila, da imamo vsi najprej televizorje, nato dnevne sobe in nato sosede/sodelavce, s katerimi lahko dejansko o čem (razen vremenu/sportu) čebljamo, je prišlo prepozno vsaj dvakrat. Dolgo je kazalo, da bodo na Slovenskem nedeljski TV-večeri, ki imajo še vedno (poleg športnih prenosov) največji potencial, *zazihrani*, fiksirani, zacementirani. Intervju in/ali tuja nadaljevanka na nacionalki, resničnostni šovi in kakšen film pri konkurenci. In to je to.

In potem je prišlo – **Jezero**. Pozno, prepozno, *post-festum*. Tri leta po izidu hit-kriminalnega romana Tadeja Goloba. In vsaj kaki dve desetletji po tistem, ko je tujina spoznala potencial nedeljskih »top dan za TV-serije« večerov. **Jezero** je negiralo marsikaj, pa tudi nerviralo. Že zato, ker ni bil primarno naš »Netflix/HBO« približek, čeprav je to (ne)hote (nena)sil(n)o bil.

Jezero je pa vendarle dokaz, da bo pač domače vedno najbolj množično pritegnilo. Kdo je »zmagal« v **Igri prestolov** (Game of Thrones, 2011–2019)? ne bo niti približno tako žolčna debata kot tista, zakaj se Tarasa Birso (Sebastian Cavazza) tako slabo sliši. Kar je, naj bo tako banalen, kompliment. Vztrajalo se je za vsako ceno. Ali smo narod nadaljevank, je zagonetno vprašanje, čeprav so **Življenja Tomaža Kajzerja** (2013, Peter Bratuša) nakazovala, da izkušnje, znanje in voljo še premoremo. Kar je manjkalo, je bil koncept. In vztrajnost. Nacionalka je pokazala, tudi sama sebi, četudi nekoliko okorno, da zmore tisto, kar zmorejo največji. Znova pa ni bila pripravljena na naval, ki se je zgodil; kakor da ni pričakovala takšnega odziva. In nato je v vznesenosti sledilo. **Ekipa Bled** (2019–), **Primeri inšpektorja Vrenka** (2021–), **V imenu ljudstva** (2020–) ter **Leninov park** (2022) in **Dolina rož** (2022). Prvič smo dobivali nadaljevanja dramskih/kriminalnih serij in celo bolj *art* poizkuse znotraj širše pojmovanega žanra, kot je bil **Trigrad** (2022). Nacionalka zdaj nadaljuje s tempom, ampak počasi bi veljalo premisliti tudi o tem, kako uspeva denimo Hrvatom spravljati svoje serije v svojem jeziku k najširšemu krogu gledalcev.

1. **PR' HOSTAR** (2016)

Zmagovalec desetletja je ali pa celo *mora* biti **Pr' Hostar** (2016, Luka Marčetič). Kako zmagovalec TV-desetletja – če je pa film? Zato, ker je nastal kot »TV« hit, četudi nikdar ni bil niti del TV-programa. Ne zato, ker je še vedno, šest let kasneje, najbolj gledan slovenski film vseh časov. Okej, tudi. Toda številke niso njegova moč – prej nemoč, ne nazadnje so (se) šli karta-za-en-evro nad **Gremo mi po svoje** (2010, Miha Hočevvar) in zmagali – tudi viralnost sama po sebi ne.

Njegova moč, zdaj ko so YouTube in socialna omrežja dokončno prevzeli precej drugačni in solo *brandirani* influencerji, od Gorana Hrvčanina in Dejana Krupića do Luke Marčetića, je v skoraj naivno brezbrizni kreativnosti. **Pr' Hostar** je kot spletni hec, ki ni nikdar prerasel v nadaljevanko, temveč je zdrsnil v »brezproračunski« film, v katerem nihče ni videl potenciala, kaj šele zaslužka, postal osamelec in zmagoslavje generacije, ki si povrh vsega težko reče generacija.

Pr' Hostar je »zajebancija«, za katero je bil Mitja Okorn že prestar; hkrati je prehitel vse možne influencerje ter zaobšel natečaje, razpise in platforme, toda (p)ostaja vsaj dosežek, ki je bil možen le v minulem desetletju. Tudi če **Pr' Hostar** dočaka nadaljevanje, ga ne bo nikdar več dočakal na tak način. V drugo bo že »legitimen«. Ne bo izhajal iz »skoraj TV-izkušnje«. **Pr' Hostar** je bil namreč TV za tiste, ki so imeli TV v naročju in so temu rekli »serija«. In hkrati televizija. Kar je bistvo minulega desetletja. Tudi pri nas. Televizija dokončno ni več naprava. Ampak način. In čas. In fenomen.

“To je
najbolš
kar
mamo!”